

Саванець Л. М.

*к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права,
міжнародних відносин та дипломатії,
Тернопільський національний економічний університет*

НЕВІДПОВІДНІСТЬ СПОЖИВЧОГО ТОВАРУ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ У ЄС ТА УКРАЇНІ

Намір України набути членства в ЄС зумовлює необхідність приведення її законодавства до вимог законодавства ЄС. Відповідне зобов'язання визначене в Угоді про асоціацію між Україною, з одного боку, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого. Одним із напрямів співробітництва та адаптації законодавства є сфера захисту прав споживачів.

На сьогодні правове регулювання договорів купівлі-продажу товарів споживання у ЄС здійснюється Директивою 1999/44/ЄС і Директивою 2011/83/ЄС про права споживачів (далі – Директива 2011/83/ЄС), що передбачають мінімальний (Директива 1999/44/ЄС) та максимальний (Директива 2011/83/ЄС) рівень гармонізації споживчого законодавства.

В Україні відсутній єдиний нормативний акт присвячений питанням правового регулювання договорів купівлі-продажу товарів споживання. Законодавство у цій сфері характеризується різноманітністю та поєднанням регулювання як нормами законів, так і нормами підзаконних нормативно-правових актів, які доволі часто містять дублювання та колізії.

Питанням правового регулювання договорів купівлі-продажу товарів споживання присвячені положення ст. 698-709 ЦК України та Закону України «Про захист прав споживачів», у яких частково враховані вимоги актів законодавства ЄС у сфері захисту прав споживачів. За загальним правилом, ЦК України має переважне застосування при регулюванні будь-яких правовідносин у сфері цивільного обороту. Водночас, відповідно до ч.3 ст. 698 ЦК України до відносин за договором роздрібної купівлі-продажу за участю покупця-фізичної особи, не врегульованих цим Кодексом, застосовується законодавство про захист прав споживачів. Таким чином, ЦК України і розглянутий Закон діють в комплексі, доповнюють один одного.

Європейський законодавець не визначає поняття товару неналежної якості, а використовуючи концепцію позитивного розуміння встановлює у ч.2 ст. 2 Директиви 1999/44/ЄС презумпцію відповідності товарів споживання договору та закріплює критерії її визначення. Дана презумпція охоплює практично усі випадки невідповідності товарів споживання договору [1, с.551; 2, с.40-41].

Законодавство України, на відміну від ЄС, не містить критеріїв встановлення відповідності товарів споживання договору, а лише визначає права споживачів у випадку передання за договором товару, який має або «недоліки» або «істотні недоліки». Разом із тим, на кодифікованому рівні, у самому ЦК України відсутнє поняття і «недоліку товару» і «істотного недоліку товару», та міститься лише визначення правових наслідків передання споживчих товарів із недоліками. Дефініція поняття «недолік

товару», і «істотний недолік товару» міститься у Законі України «Про захист прав споживачів».

Здійснюючи порівняння критеріїв визначення відповідності товарів споживання договору, закріплених у Директиві 1999/44/ЄС та понять «недоліку» та «істотного недоліку» товару, що міститься у Законі України «Про захист прав споживачів», необхідно зауважити відсутність у останньому підстави для визнання придбаного товару товаром неналежної якості, його невідповідність конкретній меті придбання, про яку покупець повідомляв продавця при укладенні договору (п. b ч.2 ст. 2 Директиви 1999/44/ЄС). Натомість у загальних положеннях про договір купівлі-продажу ЦК України передбачена така можливість (ч.2 ст. 673). Вважаємо, що зазначена прогалина у національному законодавстві не сприяє належному захисту прав споживачів, адже позбавляє їх можливості визнати придбаний товар товаром неналежної якості, у випадку його невідповідності меті придбання, про яку покупець повідомив продавця перед укладенням договору. Враховуючи зазначене, необхідним видається доповнення визначення поняття недоліку товару наступним «...та меті її придбання, про яку покупець повідомив продавця перед укладенням договору» та внести відповідні зміни до ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів».

Доцільність самого поділу недоліків товару на звичайний та істотний недолік в українському законодавстві викликає сумнів. Адже, ні Віденська конвенція про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року, учасницею якої є Україна, ані Директива 1999/44/ЄС не визначають недоліку чи істотного недоліку товару, а оперують поняттям «невідповідність товару споживання договору». Вважаємо, що поняття «невідповідності товару споживання договору» є ширшим від поняття недолік, адже охоплює не лише реальний дефект речі, але і відсутність тієї її властивості, на яку сподівався покупець і з метою отримання якої він і укладав договір. Тобто, в ситуації, коли товар буде відповідати за якістю вимогам, які звичайно ставляться до таких речей, але не міститиме тієї якісної ознаки, яка становила мету набуття покупцем товару, то він не буде вважатися товаром із недоліками, проте буде товаром із невідповідністю договору. Виключити останнє можливо тільки в тому випадку, коли споживач уклав із продавцем договір купівлі-продажу у письмовій формі і зазначив мету, з якою набувається даний товар. В іншому випадку, товар буде вважатися без недоліків, і споживач не зможе захистити свої права пов'язані із отримання необхідного йому товару. Саме тому, з метою належного захисту прав покупців, в тому числі споживачів, приведення законодавства у відповідність із міжнародними стандартами, уніфікації правової термінології, в українському законодавстві необхідно поняття «недолік» та «істотний недолік» змінити на поняття (не)відповідність товару споживання договору.

Цікавим видається зауваження, що хоча у Директиві 1999/44/ЄС не здійснюється поділ недоліків товарів на фізичні та юридичні, проте у цивільному законодавстві ряду держав-членів ЄС передбачений такий поділ. Так, Німецьке цивільне уложення 1896 року (*Bürgerliches Gesetzbuch*) у §433 встановлює обов'язок продавця передати покупцю за договором товар без будь-яких фізичних та юридичних недоліків. У §434 та §435 містяться критерії визначення фізичних та юридичних недоліків. Цивільний кодекс Польщі 1964 року (*Kodeks cywilny*) також здійснює поділ недоліків товару на фізичні та юридичні (ст. 556¹, ст.556³).

Необхідність у поділі недоліків товарів на фізичні та юридичні у Цивільних кодексах держав-членів ЄС, замість вживання одного поняття, яке б їх охоплювало, видається недоцільним виходячи з наступного. По-перше, перелік фізичних недоліків має відносний характер, адже кожен, навіть у ньому не названий випадок невідповідності проданої речі договору, складає фізичний недолік. По-друге, із аналізу п. d ч.2 ст. 2 Директиви 1999/44/ЄС слідує, що під поняттям невідповідності товару споживання договору розуміється також і його невідповідність із очікуваннями споживача, які могли виникати з офіційних повідомлень продавця – що стирає межі класичного поділу недоліків товару на фізичні та юридичні. По-третє, якщо обов'язком продавця за договором є передання майна у власність покупцеві, то існування юридичного недоліку речі виключає його належне виконання [3, с. 164-166; 4, с. 133; 5, с. 64]. По-четверте, на однакове розуміння фізичних і юридичних недоліків в рамках відповідності товару споживання договору вказує також і відсутність їх поділу в Директиві 1999/44/ЄС. По-п'яте, поділ недоліків товару на фізичні та юридичні, важкість у встановленні між ними чітких меж, на практиці зумовлює виникнення ряду проблем при захисті прав споживачів. В правовій доктрині також висловлено позицію щодо розуміння юридичних недоліків товару як особливого прояву недоліку товару споживання, не залежно від його невідповідності договору [6, с.101; 4, с.134].

В українському законодавстві відсутній поділ недоліків на фізичні та юридичні. У загальних положеннях про договір купівлі-продажу ЦК України встановлені правила щодо визначення якості проданого товару та обов'язок продавця попередити покупця про права третіх осіб на товар. Проте, негативні для продавця правові наслідки у вигляді вимоги зниження ціни або розірвання договору купівлі-продажу, що виникають в результаті невиконання ним обов'язку попередити покупця про всі права третіх осіб на товар, що продається (права наймача, право застави, право довічного користування тощо) можна розуміти не інакше як відповідальність за передання товару із юридичним недоліком.

Таким чином, з метою належного захисту прав споживачів, приведення законодавства у відповідність із міжнародними стандартами, уніфікації правової термінології, в українському законодавстві доцільно змінити саму концепцію розуміння товару неналежної якості на презумпцію відповідності товару споживання договору та закріпити у споживчому законодавстві критерії визначення такої відповідності, а поняття «недолік» та «істотний недолік» змінити на поняття (не)відповідності товару споживання договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Staudenmayer D. *The Directive on the Sale of Consumer Goods and Associated Guarantees - a Milestone in European Consumer and Private Law. European Review of Private Law. 2000. № 4 (volume 8). P.547-564.*

2. Höffe S. *Die Verbrauchsgüterkaufrichtlinie 1999/44/EG und ihre Auswirkungen auf den Schadebersatz beim Kauf Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2002. 243 s.*

3. Habryn-Motawska E. *Niezgodność towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010. 269 s.*

4. Olczyk M. *Sprzedaż konsumencka. Warszawa: Wolters Kluwer, 2006. 212 s.*